

*Андрєєва Г.І., к.е.н.,
доцент кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ «УАБС НБУ» м. Суми*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА СТРОКОВОМУ РИНКУ

Строковий ринок є невід'ємним елементом сучасної ринкової економіки. Саме тому функціонування банківської системи, яка відповідає міжнародним уявленням про сучасний банківський бізнес, неможливо без чіткого визначення ролі комерційних банків на строковому ринку. Розповсюдження похідних цінних паперів вплинуло на принципи здійснення банківського бізнесу. Діяльність банку, як фінансового посередника, що забезпечує оптимальний розподіл грошових коштів в економіці й приймає ризики, притаманні класичним банківським операціям, з появою ефективного механізму управління фінансовими ризиками набуває нового сенсу. З урахуванням основних засад проведення банківських операцій виокремлюють власні та клієнтські операції, а залежно від строків їх здійснення – спотові та строкові. Важливою класифікаційною ознакою останніх, на рівні окремої банківської установи, є мета їх проведення, відповідно до чого операції поділяють на хеджеві та спекулятивні.

Використання свопів, ф'ючерсів, опціонів та інших похідних цінних паперів для створення інвестиційних портфелів з певним профілем ризику, управління кредитним ризиком, хеджування від несприятливих змін валютних курсів і відсоткових ставок додають великі можливості комерційним банкам, наприклад, акумулювати ризики за відповідну плату й використовувати залучені кошти для покриття можливих збитків і, як наслідок, підвищувати прибутковість банку.

У відповідності з міжнародними принципами банківського

нагляду ризику, пов'язані з операціями на строковому ринку, враховуються при розрахунку нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1).

$$H1 = \frac{K}{A_p - P + KPB + KPC + PP}, \quad (1)$$

К – капітал банку;

де: A_p – сума активів банку, зважених за ризиком¹, за виключенням балансових фінансових інструментів торговельного портфелю за якими розраховуються процентний та фондовий ризик;

P - резерви банку;

KPB – величина кредитного ризику за забалансовими інструментами;

KPC – величина кредитного ризику за строковими угодами;

PP – розмір ринкового ризику.

Наведена формула свідчить, що кредитний ризик за строковими угодами адитивно доповнює інші ризики банку. Цей норматив регулює абсолютну величину капітальної бази, проте він не може вважатися достатнім, оскільки не враховує співвідношення капіталу й активів банку, а також рівня ризикованості активних операцій банку. Для регулювання цього аспекту банківської діяльності НБУ встановлено норматив адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності) банку — Н2 і норматив адекватності основного капіталу — Н3.

Для розрахунку кредитного ризику за строковими угодами визначаються наступні складові: поточний кредитний ризик, який відображує величину витрат на звітну дату у разі невиконання контрагентом своїх зобов'язань; потенційний кредитний ризик – ризик

¹ Для розрахунку активів, зважених за ризиком, кожний вид балансових активів банку множиться на коефіцієнт ризику, який відображає ймовірність втрат за цим видом банківських активів. Кожний елемент позабалансових зобов'язань також зважується на відповідний коефіцієнт ризику. Суму всіх активів і позабалансових зобов'язань з урахуванням рівня ризиків називають сукупними активами, зваженими за ризиком. Міжнародною угодою пропонується шкала коефіцієнтів ризику, які можуть бути використані без змін або скориговані залежно від економічної ситуації конкретної країни.

невиконання контрагентом своїх зобов'язань протягом строку що залишився до першої за строком дати розрахунків у зв'язку з несприятливою зміною вартості базового активу. При цьому, кредитний ризик визначається як сума вартості заміщення за угодами, які містяться у двосторонніх компенсаційних угодах (неттінг²), та вартості заміщення за угодами, які не включені до цих угод.

Розрахунок ринкового ризику комерційного банку здійснюється на консолідованій основі як за балансовими позиціями, так і позабалансовими. Відповідні позиції на строковому ринку враховуються при розрахунку усіх трьох складових ринкового ризику – процентного, фондового та валютного. Треба відмітити, що кожна зі складових ринкового ризику розраховується як сума спеціального й загального ризиків. Спеціальний ризик – це ризик несприятливої зміни вартості фінансового інструменту під впливом факторів, пов'язаних із емітентом інструменту. Загальний ризик – це ризик несприятливої зміни вартості інструменту, пов'язаний з коливаннями цін на ринку.

Елементами розрахункової бази резерву на можливі збитки за строковими угодами є: за угодами на купівлю – додатна різниця між номінальною вартістю угоди та її поточною ринковою вартістю; за угодами на продаж – додатна різниця між поточною ринковою вартістю та її номінальною вартістю.

В умовах інтеграції України в світове банківське співтовариство адекватне використання похідних фінансових інструментів, що забезпечують перерозподіл фінансових потоків та управління кредитним ризиком, стає об'єктивною неминучістю й необхідністю банківської діяльності.

Андреева, Г.І. Деякі аспекти діяльності комерційних банків на строковому ринку [Текст] / Г.І. Андреева // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: зб. тез доп. УІ Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 травня 2011 р.): у 2 т. – Суми: УАБС НБУ, 2011. –Т. 2. – С. 10–12.

² Неттінг – процес взаємозаліку вартостей продажу й купівлі, й в першу чергу продажу й купівлі ф'ючерсів, опціонів та форвардних угод з іноземною валютою.